

Dyrektor
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. E. Smółki
w Opolu

zaprasza na otwarcie wystawy

Chrzest Polski w starych księgach opisany

1050.

ROCZNICA
przyjęcia
chrztu
przez
Mieszka I

5 maja 2016 r., godz. 13.00

Galeria WuBePe w Opolu, ul. Piastowska 20

Patronat honorowy:

Ordynariusz Diecezji Opolskiej
Ksiądz Biskup
prof. dr hab. Andrzej Czapka

Marzanna
Województwa Opolskiego
Prof. Andrzej Bula

NBP
Narodowy Bank Polski

Patronat medialny:

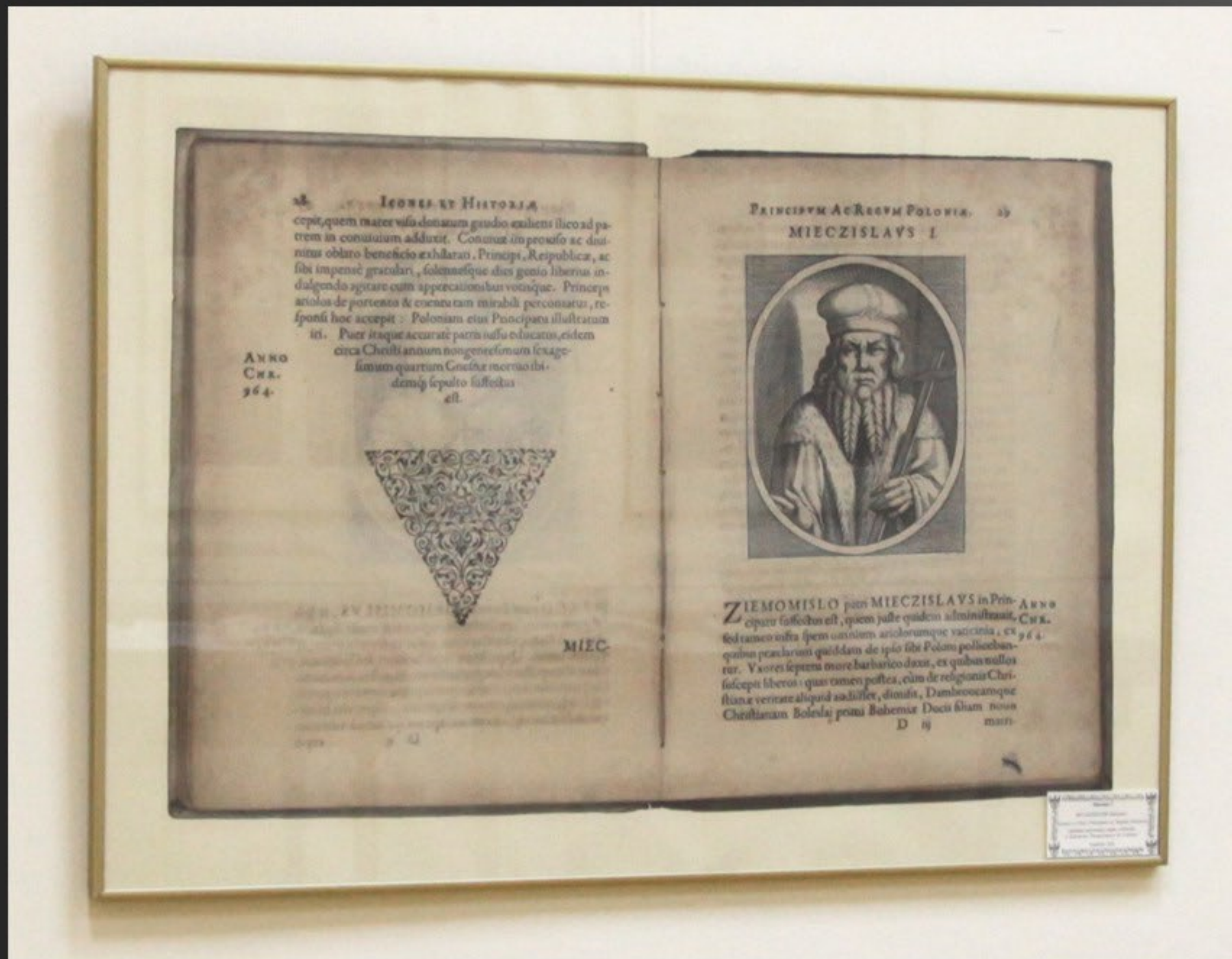

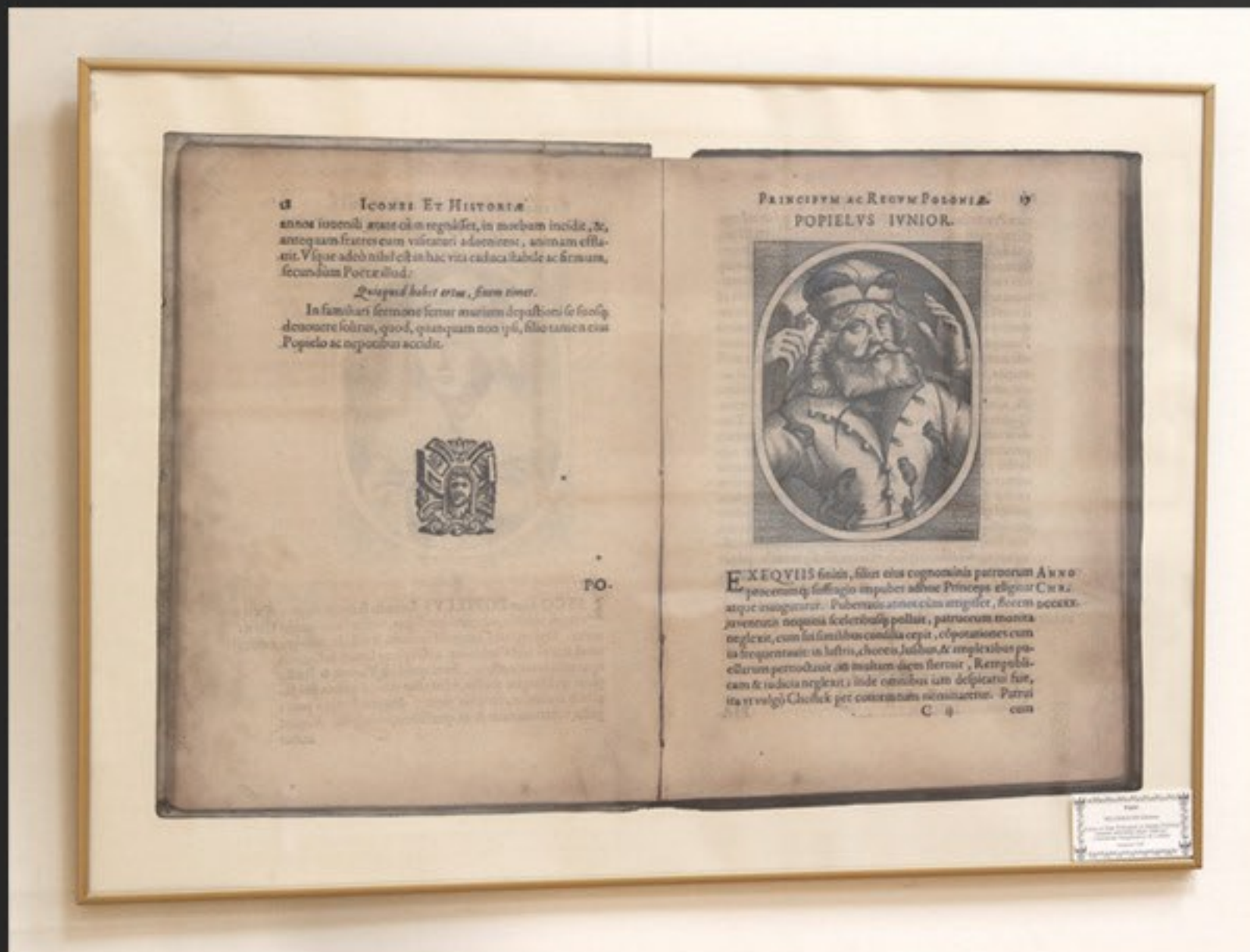

*Chrzest Polski
w starych księgach opisany*

Wystawa
5.05. - 31.05.2016 r.

*Scenariusz i realizacja wystawy:
Mirosława Koćwin*

*Opracowanie informatora:
Mirosława Koćwin*

*Opracowanie graficzne
zaproszenia, informatora:
Alicja Młynarczyk*

*Wystawę przygotowano ze zbiorów
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu*

oraz

Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu

Parafii św. Jadwigi Śląskiej i św. Jacka w Biskupicach

*Na to są potrzebne kroniki, ażeby czyny pamięci
godne, z życia ludzkiego w zapomnienie nie poszły,
tudzież ażeby przepisanie dziejów zachęcało
Potomków do strzeżenia się lub starania się o toż
samo, a tak przyszłych rzeczy nadzieję, przeszłych
pomnażało potwierdzenie.*

Stanisław Orzechowski

Książę polski Mieszko I zapoczątkował nowy rozdział w historii Europy Środkowej, wyznaczając kierunki rozwoju państwa polskiego. Przyjęcie chrztu w 966 roku było w owym czasie równoznaczne ze stworzeniem podstaw nowoczesnego państwa. Jednocześnie wydarzenia 966 roku włączyły Państwo Polan w krąg Christianitas – rodziny europejskich państw, połączonych wspólną religią i kulturą. Chrześcijaństwo wprowadziło Polskę Piastów w świat Zachodu, czego konsekwencje widoczne są do dzisiaj – w sferze językowej, obyczajowej, a także w dziedzinie kultury i sztuki.

Obchodzona w tym roku 1050. rocznica Chrztu Polski jest okazją do zaprezentowania zabytkowych grafik, a także starych kronik, od 65 lat gromadzonych z wielką troską o ich stan zachowania przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu.

W oparciu o własne, bogate zbiory starodruków i ikonografii, jak również eksponaty wypożyczone z Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu i kopie wizerunków św. Wojciecha udostępnione przez partnerską Bibliotekę Naukową w Ołomuńcu, możemy przenieść się w piastowskie czasy Mieszka I, jego legendarnych przodków i historycznie udokumentowanych następców.

Pokazywane na wystawie księgi zawierają informacje o przybyciu czeskiej księżniczki Dąbrówki do księcia Mieszka oraz o chrzcie pogańskiego władcy Polan. Czasy następcy Mieszka I, jego syna Bolesława Chrobrego, pierwszego króla Polski, to wydarzenia związane z męczeńską śmiercią praskiego biskupa Wojciecha podczas misji do krainy zamieszkiwanej przez Prusów. Za rządów Bolesława Chrobrego w 1000 r. miał miejsce Zjazd Gnieźnieński, podczas którego cesarz Otton III – przyjaciel św. Wojciecha - przybył z pielgrzymką do jego grobu.

Cesarz zamierzał wciągnąć księcia Bolesława do swojego projektu stworzenia cesarstwa uniwersalistycznego, obejmującego tereny zamieszkałe przez chrześcijan, w skład którego miały wchodzić cztery równoprawne części: Italia, Galia, Germania i Sclavinia (Słowiańszczyzna). Władcą tej ostatniej miał być Bolesław Chrobry. Polski książę przyjmował Ottona III z wielkim przepychem, *trudno wierzyć i opowiedzieć, z jaką wspaniałością przyjmował wówczas Bolesław cesarza*, co stwierdził nawet niemiecki kronikarz Thietmar, z reguły nieprzychylny Bolesławowi. W starych księgach, prezentowanych na wystawie, są też zapisy dotyczące 1025 roku, kiedy to na króla Polski koronowano Chrobrego, a po jego śmierci, w tymże roku, również jego syna Mieszka II wraz z żoną Rychezą.

Pierwsze wieki historycznych dziejów Polski udokumentowane zostały w kronikach obcych: Widukinda z Korbei, ruskiego latopisa Nestora, czeskiego Kosmasa, czy też biskupa merseburskiego **Thietmara** (975-1018), którego *Historia Martisburgica*, wydana po niemiecku w Lipsku w 1606 r., prezentowana jest na wystawie. Znajdujemy w niej informacje o Dąbrówce: *W czeskiej krainie pojął on [Mieszko] za żonę szlachetną siostrę Bolesława Starszego, która okazała się w rzeczywistości taką, jak brzmiało jej imię. Nazywała się bowiem po słowiańsku Dobrawa, co w języku niemieckim wyklada się: dobra. [...] Pracowała więc nad nawróceniem swego małżonka i wysłuchiwała jej miłościwy Stwórca.*

Początkowo twórczość dziejopisarska rozwijała się w języku łacińskim, a jej pierwszym wybitnym przedstawicielem był Gall Anonim, nadworny dziejopisarz Bolesława Krzywoustego, który w trzech księgach objął okres od dziejów przedmieszkowych do 1113 roku.

Gall Anonim był człowiekiem bardzo wykształconym i zapewne przybył z jednego z intelektualnych centrów Europy. W Kronice, napisanej łaciną używaną w tamtych czasach na dworze papieskim, dziejopisarz tak przedstawił parę książęcą: *Lecz ona [Dąbrówka] sprzeciwiła się poślubieniu go, jak długo nie zarzuci owego zdrożnego obyczaju i nie przyrzeknie zostać chrześcijaninem. Gdy zaś on na to przystał, że porzuci ów zwyczaj pogański i przyjmie sakramenta wiary chrześcijańskiej, pani owa przybyła do Polski z wielkim przepychem świeckiej i kościelnej okazałości, ale nie pierwszej podzieliła z nim łóżce małżeńskie, aż ów powoli a pilnie zaznajamiając się z obyczajem chrześcijańskim i obrzędami kościelnymi, wyrzekł się błędów pogaństwa i zjednoczył się z matką-kościołem.*

Kronika Polska Wincentego zw. Kadłubkiem (1160-1223) piastującego funkcje nadwornego kapelana i kancelisty Kazimierza II Sprawiedliwego, objęła okres od czasów bajecznych Polski do 1202 roku. To dzieło, zawierające też bajki i wątki antyczne o wyraźnym podtekście polityczno-moralizatorskim, jest głównym opracowaniem do dziejów polityczno-kulturalnych Polski w XII wieku. W części poświęconej Mieszkowi, Kadłubek m.in. napisał: *W ślepcie wychowuje się siedem lat. Z końcem roku siódmego rządzeniem Bożym został wstawiony i po odzyskaniu wzroku wykazał przedsiębiorczość ponad wiek. Atoli niekiedy zdawało się, że jest zaślepiony, pozbawiony światła rozumu, ponieważ z siedmiu nierządnymi nałożnicami, które nazywał żonami, miał zwyczaj na przemian noce spędzać. Jednakże po oddaleniu ich zawarł związek małżeński z pewną Czeszką imieniem Dobrawa. Dzięki szczęśliwemu związkowi z nią topnieją lody niewiary i dzięki wino naszych pogan przemienia się w szlachetną winorośl.*

PRINCIPVM AC REGVM POLONIE. 19
POPIELVS IVNIOR.

EXEQVIIS finitis, filius eius cognominis patruorum Anno procerumq; suffragio impubes adhuc Princeps eligitur CHR. atque inauguratur. Pubertatis annos cum attigisset, florem DCCCXX. juventutis nequitia sceleribusq; polluit, patruorum monita neglexit, cum sui similibus consilia cepit, copotationes cum iis frequentavit: in lustris, choreis, lufibus, & amplexibus puellarum pernoctavit, in multam diem stertuit, Rempublicam & iudicia neglexit; inde omnibus iam despiciatui fuit, ita ut vulgò Chostek per contemptum nominaretur. Patruum C ij cum

Z *Kroniki Polskiej* Mistrza Wincentego korzystało jeszcze wielu autorów później wydawanych kronik.

W XV wieku językiem nauki i dokumentu nadal pozostawała łacina. W niej to właśnie w latach 1455-1480 powstało w dwunastu księgach znakomite dzieło, prezentowane na wystawie. ***Historia Polonica* Jana Długosza** (1415-1480) - kanonika krakowskiego, sekretarza Zbigniewa Oleśnickiego i wychowawcy synów króla Kazimierza Jagiellończyka - napisana została w oparciu o już istniejące roczniki i kroniki, jak również oryginalne dokumenty z archiwów. Wybitny dziejopisarz przedstawił dzieje Polski w aspekcie przyczynowo-skutkowym, jednocześnie dając podstawy metodom badań historycznych.

Długoszowe dzieło aż do 1615 roku pozostawało w rękopisach. Tom I, doprowadzony do 1240 roku, wydał Jan Szeliga w Dobromilu. Ponieważ *Historia Polonica* zawierała krytykę domu królewskiego, magnaterii i kleru, król Zygmunt III wydał zakaz drukowania pozostałych tomów, jak również rozkazał zniszczyć cały istniejący nakład. Zachowało się niewiele egzemplarzy pierwodruku Długosza, dlatego te ocalone są rarytasem bibliofilskim.

W XVI wieku nastąpił rozwój dziejopisarstwa polskiego. W 1519 r. **Maciej z Miechowa** wydał dzieło ***Chronica Polonorum***, w którym przeszłość Polski skreślił za Długoszem, uzupełniając relację po czasy Zygmunta I. To pierwsze wydanie zostało skonfiskowane ze względu na pretensje niektórych rodów magnackich, które poczuły się dotknięte relacją o swoich antenatach. Drugie wydanie, prezentowane na wystawie, z 1521 r. różniło się od pierwodruku z powodu cenzury Senatu, polegającej na usunięciu lub zmianie niektórych fragmentów dzieła.

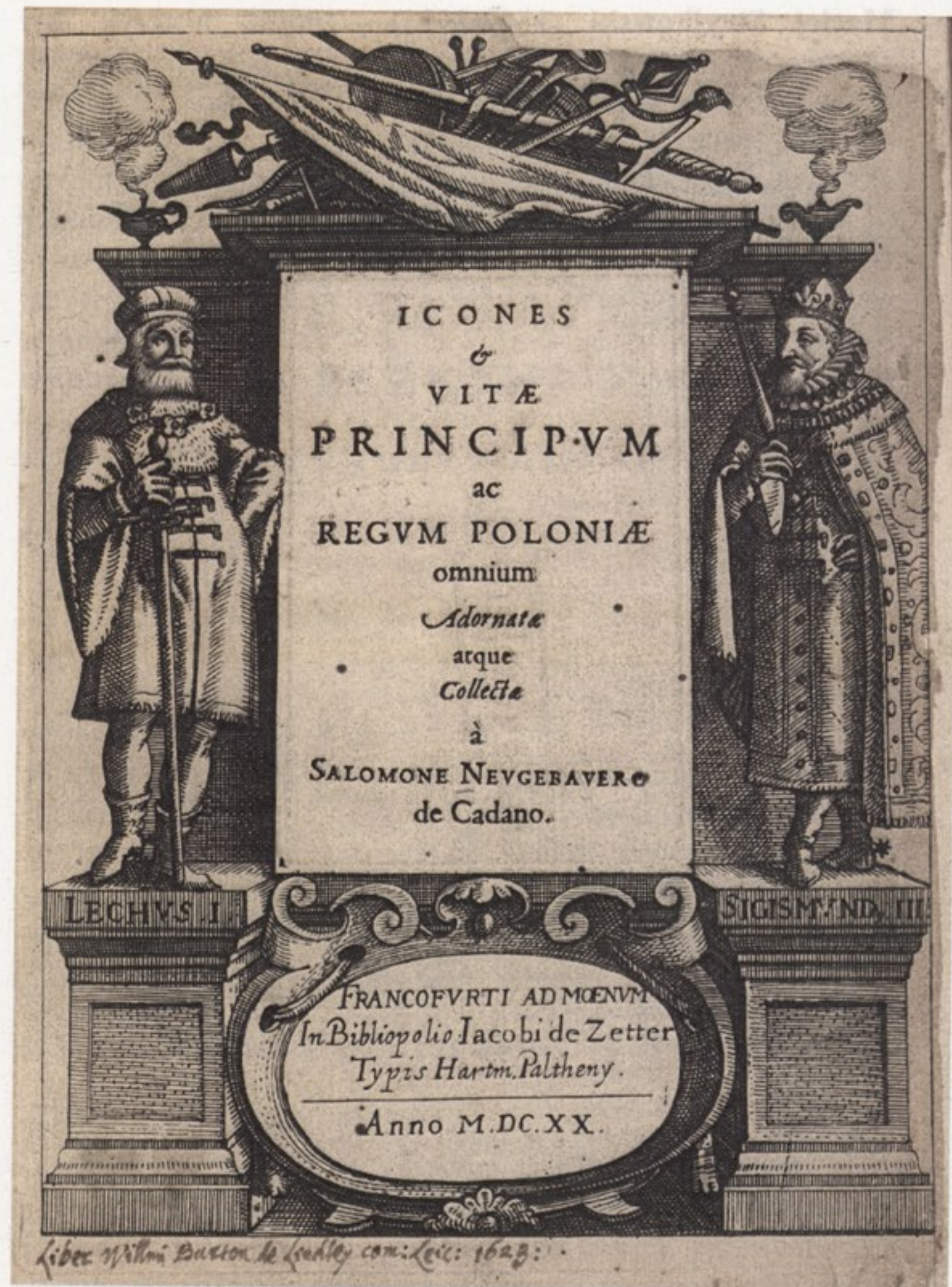

W historiografii renesansowej nie można pominąć pierwszej w piśmiennictwie polskim historii powszechnej *Kroniki wszystkiego świata Marcina Bielskiego* (na wystawie edycja z 1564 r.), ukazującej dzieje od czasów biblijnych do 1550 r. Dzieło to było produktem erudycji jeszcze średniowiecznej, gdzie relacje historyczne mieszały się z wiedzą legendarną i fantazją. Popularność dzieła przerwała cenzura kościelna. Syn Marcina, Joachim - sekretarz króla Zygmunta I Starego, a jednocześnie kronikarz, pragnąc zrehabilitować pamięć ojca pomawianego o antyklerykalne poglądy, na nowo opracował oraz uzupełnił dzieło, wydając je pod tytułem *Kronika polska Marcina Bielskiego, nowo przez Joachima Bielskiego, syna jego, wydana* (Kraków 1597 r.).

Marcin Kromer (1512-1589) - wykształcony we Włoszech humanista, dyplomata, sekretarz Zygmunta I Starego i Zygmunta II Augusta, biskup warmiński, a jednocześnie historyk - był autorem wielu dzieł, w tym kroniki *De origine et rebus gestis Polonorum*, wydanej po łacinie w 1555 r. w Bazylei, następnie przetłumaczonej przez Marcina Błażewskiego na język polski *O sprawach, dziejach i wszystkich innych potocznościach koronnych ksiąg XXX* (Kraków, 1611 r.).

Marcin Kromer, spisując dzieje Polski, korzystał z Długosza i Miechowity, ale w sposób krytyczny. Sięgnął również do źródeł zebranych w metryce koronnej na Wawelu. Zgodnie z renesansową historiografią uważał, że dziejopisarstwo miało potwierdzać rzeczywistość. On pierwszy wyraził przypuszczenie, że autorem anonimowej kroniki z XII wieku był przybysz z Galii i nazwał go Gallem. W kronice Marcina Kromera nie mogło zabraknąć informacji o rządach Mieszka I i Bolesława Chrobrego.

Na wystawie eksponowane są też powstałe w XVI wieku kroniki Strykowskiego i Gvagnina.

Maciej Strykowski (1547-1593) - poeta, historyk, był autorem drugiej, po M. Bielskim, kroniki napisanej po polsku. *Ktora przedtem nigdy światła nie widziała. kronika polska, litewska, żmodzka i wszystkiej Rusi* wydana została w 1582 r. w Królewcu. Zawiera dzieje do 1581 r., spisane w dużej mierze w oparciu o Długosza i Miechowitę. W 1584 roku **Aleksander Gvagnin**, włoskiego pochodzenia specjalista od fortyfikacji, uczestnik wypraw wojennych, a jednocześnie historyk, wydał *Rerum Polonicarum tomi tres quorum primus omnium Poloniae Regnum a Lecho Primo gentis duce ad Stephanum Batorem*. Praca jest plagiatem Kroniki Strykowskiego.

Na przełomie XVI i XVII wieku tworzył Salomon Neugebauer - pisarz historyczno-dydaktyczny, rektor gimnazjum kalwińskiego w Kocku i wychowawca synów kasztelana Andrzeja Firleja.

Na wystawie pokazujemy jego prace, w tym też z 1620 roku cieszący się dużą popularnością zarys dziejów ojczystych *Icones et Vitae Principum ac Regum Poloniae*, w którym autor zamieścił 43 ryciny ukazujące władców polskich od Lecha do Zygmunta III. To dziełko Neugebauera należy do gatunku ikonograficznego, który pojawił się wraz z edycją kroniki Miechowity w postaci serii rycin od legendarnego Lecha po współcześnie panującego monarchę. Te tzw. *ikones* były bardzo popularne. Pokazujemy też pochodzące z tego gatunku prace księdza **Jana Głuchowskiego** *Ikones Książąt i Królów Polskich* (1605 r.) oraz **Piotra Hiacynta Pruszcza** *Fortecę monarchów i całego Królestwa Polskiego duchowną* (1737 r.)

Ikones popularne były też w wieku XIX, kiedy to podtrzymywały umiłowanie przeszłości narodowej. Przykładem są *Śpiewy historyczne* J. U. Niemcewicza, będące rodzajem rymowanego podręcznika historii Polski.

Wystawę wzbogaca *Poczet królów i książąt polskich* Jana Matejki, wydany pod koniec XIX wieku w Wiedniu przez Maurycego Perlesa.

Na ekspozycji znajduje się również akcent opolski; w rękopiśmiennym kancjonał z drugiej połowy XVIII wieku *Przidek do Książki Modlitewnej i Kancjonalnej dla pospolitego ludu Katolickiego pod czas Nabożeństw w Kościele i w domu*, znajduje się pieśń o św. Wojciechu, opisująca opolską legendę o pobycie świętego w naszym mieście. Kancjonał powstał w Opolu, ładnym charakterem pisma przepisał go, z wcześniejszego zaczytanego egzemplarza, prawdopodobnie organista lub ksiądz.

Informacje o działalności św. Wojciecha znajdziemy również w *Żywotach świętych Starego i Nowego Zakonu*, wydanych w Krakowie w 1603 roku. Ich autor, **Piotr Skarga** (1536-1612) przez 24 lata pełnił funkcję nadwornego kaznodziei króla Zygmunta III Wazy.

W swoim hagiograficznym dziele ksiądz Piotr Skarga zastosował układ kalendarza, w którym do każdego dnia przypisany został biogram świętego. Skarga przetłumaczył też prezentowane na ekspozycji *Roczne dzieje kościelne Cezarego Baroniusa* (historyka Kościoła i bibliotekarza zarządzającego Archiwum i Biblioteką Watykańską), w których odnajdujemy zapiski dotyczące Mieszka I i wprowadzenia chrześcijaństwa w Polsce.

Mam nadzieję, że pokazane na wystawie cenne stare kroniki - wydawane od XVI do XIX wieku - w których dziejopisarze tej rangi co: Thietmar, Długosz, Strykowski, Gwagnin, Bielski, Kromer, Neugebauer, Hartknocht, czy Niemcewicz odnotowali doniosłe wydarzenia sprzed ponad tysiąca lat, przypomną Państwu odległe, a jednocześnie tak bliskie dzieje Polski pierwszych Piastów.

Mirosława Koćwin

iey gróbie do tego czasu, która gora przez postzodek za-
wsze jest w poł zielona, a w poł czarna. *Herburt l. 1. cap.*
6. Crom: l. 2. fol. 18. Bielski l. 2. fol. 134.

DWANA.

MIECZYSŁAW, ábo MIESZKO, po śmierci
Oycá swego, iednostáynie obrány ná Páństwo: ie-
dnák co sobie tuszyli o nim, w tym się omyleli,
bo był Pan spokojny. Miał żon siedm według
zwyczáiu pogáńskiego, z któremi nie miał żadnego potom-
stwa. Byli ná Dworze iego Polacy, którzy w cudzych krá-

Dz

inách

jest finansowana z budżetu
Województwa Opolskiego